

DIDAKTIK O'YINLAR TEXNALOGIYASI VA UNING BOSHLANG'ICH ADABIY TA'LIMDAGI O'RNI

Nurullayeva Robiya Anvarovna
Suvonova Gulshirin Bahridinovna

Chirchiq davlat pedagogik universiteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi I-kurs talabalari

Annotatsiya: *Didaktik o'yinlarning asosiy turlari intellektual (aqliy), harakatli hamda aralash o'yinlardan iborat. Bu o'yinlar ishtirokchilarda aqliy, jismoniy, axloqiy, psixalogik, estetik, mehnat va boshqa ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ta'lim tarbiya jarayonida asosan o'quvchilarda ta'lim olish motivlarini ularning turli yo'nalishdagi qobiliyat va qiziqishlarini oshiradigan biror kasbga moyilliklarini ko'rsatadigan didaktik o'yinlardan foydalaniladi. Ushbu maqolada ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi haqida metodik tavsiyalar beriladi.*

Kalit so'zlar : *Didaktik o'yinlar, ta'lim metodi, tarbiya, bilim, ijodiy va qoidali o'yinlar, kompyuter vositasi, kichik guruhlar, ta'lim texnologiyasi.*

Аннотация: *Основными видами дидактических игр являются интеллектуальные (мысленные), подвижные и смешанные игры. Эти игры помогают участникам развивать умственные, физические, моральные, психологические, эстетические, художественные предпринимательские, трудовые и другие навыки. В процессе обучения преимущественно используются дидактические игры, которые показывают мотивацию учащихся к обучению и их склонность к профессии, повышающей их способности и интересы в различных направлениях. В данной статье рассматривается использование интерактивных методов дидактических игр в образовательном процессе.*

Ключевые слова: *Дидактические игры, компьютерный инструмент, малые группы, творческие игры и игры с правилами, образовательные технологии, обучение, знания.*

Didaktik o'yinlar texnologiyasi, boshlang'ich adabiy ta'limda muhim o'rin tutadi, chunki u bolalarning o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu texnologiya quyidagi afzalliklarga ega:

- O'rganish jarayonini qiziqarli qilish: Didaktik o'yinlar orqali bolalar o'qish va yozishni o'yin orqali o'rganishadi, bu esa ularning diqqatini jalb qiladi va o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi.

- Ko'nikmalarni rivojlantirish: Didaktik o'yinlar yordamida bolalar muhim ko'nikmalar, jumladan, muammolarni hal qilish, yuqori darajadagi fikrlash, tanqidiy qobiliyat, xotira va ko'z-qo'l muvofiqligini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

- Ta'lim tizimini isloh qilish: Didaktik o'yinlar texnologiyasining maktab muhitiga integratsiyasi ta'lim tizimini isloh qilishga hissa qo'shishi mumkin.

Shuningdek, didaktik o'yinlar texnologiyasi, o'qituvchilarga o'quv jarayonini yanada interaktiv va samarali qilish uchun yangi pedagogik yondashuvlarni qo'llash imkonini beradi. Bu esa, bolalarning adabiy ta'limini yanada boy va samarali qilishga yordam beradi.

Kichik maktab yoshidagi bolalar didaktik o'yinlarni rohatlanib o'ynashadi. Bu yoshdagi bolalar har doimgi bir xil darsdan zerikkan bo'lishadi va yangi narsalarga qiziqishadi, ayniqsa o'yinlarga qiziqadi.

Didaktik o'yinlar texnologiyasi, bolalarning o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qilish uchun mo'ljallangan. Ushbu texnologiya quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Motivatsiya: Bolalarni o'yin faoliyatiga ilhomlantirish va ularning qiziqishini uyg'otish.

2. Jalb qilish: Bolalarni o'yin jarayoniga ong osti darajasida tahliliy faoliyat orqali jalb qilish.

Ichki harakatlarni tashqi harakatlarga aylantirish: Bolalarni o'yin jarayonida to'g'ridan-to'g'ri ishtirok etishga undash.

Didaktik o'yinlar texnologiyasi, bolalarning o'z-o'zini ifoda etishini, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishini va o'rganish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Shuningdek, bu texnologiya o'qituvchilarga o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish uchun yangi pedagogik yondashuvlarni qo'llash imkonini beradi. Didaktik o'yinlar orqali bolalar o'zlarining bilimlarini amaliyotda qo'llash va mustaqil tadqiqotlar olib borish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ularning o'rganish samarasini oshiradi.

Didaktik o'yinlar, o'qituvchini bolalarga yaqinlashtiradi, o'qituvchi bolalar nazarida tarbiyachigina emas, balki chinakam do'stga aylanadi. Bu hol o'qituvchilarning yotsirash hollariga ham barham beradi.

Didaktik o'yinlar o'zining tashkil etish shakillariga ko'ra: individual (yakka), guruhli va yalpi (butun sinf o'quvchilari ishtirokida bo'ladi).

Darslarda o'quvchilar yoshiga, tabiatiga mos bo'lgan didaktik o'yinlar o'tkazilishi dars jarayonining samarali o'tishi uchun xizmat qiladi. Didaktik o'yinlarni qo'llash orqali darsda qiziqqon, o'yinqaroq, tortinchoq va boshqa bollarni darsga o'yinlar orqali qiziqtiriladi va darslarni o'zlashtirilishi osonlashtiradi. Didaktik o'yinlarning boshqa faoliyat turlaridan farqlanadigan muhim belgilari uning tarkibiy qat'iyligidir. Didaktik o'yinlarning tarkibiy komponentlari quydagilar:

1. O'yin mantig'i.
2. O'yin harakati.
3. O'yin qoidasi.

O'yin mantig'i asosan uning sarlavhasida aks etadi.

O'yin harakati jarayonida o'quvchilarning bilish faolligini oshirish o'quvchilarning o'z qobiliyatini namoyon qilish, o'yin maqsadiga erishish uchun o'z bilimi, ko'nikma va malakalarini qo'llashga imkoniyat yaratiladi.

O'yin qoidasi o'yin jarayonini to'g'ri tashkil etishga yordam beradi. U o'quvchilar xulqi, ularning o'zaro munosabatlarini tartibga soladi. O'quvchilar zamonaviy talablar asosida yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanib darslarni ilg'or pedagogik hamda didaktik o'yinlardan foydalanish jarayonida ta'lim-tarbiyasi oshadi. Didaktik o'yinlarga "Do'koncha", "Nimani taqillatdim", "Mehmondorchilik", "O'rningni top", "So'zdan so'z toping", "Farqini top", "Zanjircha" singari o'yinlarda bolalar tevarak-atrof hayotni, narsalarning sifatini, og'irlik o'lchovi, narx-navolar bilib oladilar.

"Do'koncha" o'yinini misol qilsak, o'quv qurollari sotib olish va bir necha o'quv qurollari narxini hisoblab chiqishiga, necha pul qaytarib berish kerakligi haqida o'ylab ko'rishga ham to'g'ri keladi. Didaktik o'yinlar bolalarda do'stlik, birodarlik, mehnatkashlik hissini tarbiyalash va taraqqiy etishga yordam beradi. "Bo'sh kelma", "Eng yaxshi hisobchi", "Ko'rganini eslab qolish diktanti" singari o'yinlarni o'tkazish paytida o'quvchilar sinf xonasida jim bo'lishga, o'zlarini tuta bilishlariga, sinf xonasida odob saqlash, hurmat kabi odobga ega bo'ladilar.

"Kim epchil" o'yini. o'yin maqsadi: Hozirjavoblik, topqirlik malakalarini oshirish. O'yin jihozi: 2 ta savatcha ifodalari yozilgan olmalar 12-6; 2+8; 7+5; 4+8; 10-3 va hakoza. Stol ustida "olmalar" yozib qo'yiladi. Doskaga 2 o'quvchi chiqadi. Stol ustidagi olmalardagi ifodalarning natijalarini aytib savatga sola boshlaydilar. Ifodaning qiymatini to'g'ri topmagan o'quvchi ularni savatga sola olmaydi. Qaysi o'quvchi savatga ko'p olma tergan bo'lsa, o'sha o'quvchi g'olib bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda didaktik o'yindan foydalanilganda bolalarning darsga qiziqishi ortadi, diqqatini jamlashi rivojlanadi, dars materiallarini o'zlashtirish yengillashadi hamda matematik kompetentsiyalar shakillanadi. Didaktik o'yinlar orqali o'tiladigan darslarda o'quvchilar har vaqt aktiv qatnashadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Toxirov J, Muxammedova G. "Matematika" darslarida innovatsiya; T: TDPU 2012-yil.
2. U.A. Roziqov, N/H. Mamatova Matematika va turmush nomli qo'llanma, T: "Fan" nashriyoti. 2020-yil.
3. Boshlang'ich ta'lim jurnali. 2014-yil.
4. Tolipov O', M. Usmonboyeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T. 2015-yil.
5. Shuxratovna, A. N. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY ASOSLARI. Gospodarka i Innowacje., 47, 1-4.

6. Shuxratovna, A. N. (2024). **RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI DINIY TARKIBIY QISMLI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARINING QIYOSIY TAHLILI.** *Gospodarka i Innovacje.*, 47, 5-8.
7. Shuxratovna, A. N. (2024). **BOSHLANG 'ICH SINFLARDA ONA TILI O 'QITISH METODIKASI.** *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(4), 170-175.
8. Shuxratovna, A. N. (2024). **BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILINI O 'RGATISHNING MAZMUNI VA VAZIFALARI.** *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(4), 182-186.
9. Shuxratovna, A. N. (2024). **BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKANI O'QITISHNING SHAKLLARI.** *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(4), 176-181.
10. Zafarovna, Y. I., & Shuxratovna, A. N. (2024). **O 'YINNING PEDAGOGIK JARAYONDA TUTGAN O 'RNI.** *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 3(4), 125-128.
11. Shuxratovna, A. N. (2024). **BOSHLANG'ICH TA'LIMDA CHET TILLARINI O'QITISHNING AHAMIYATI VA SAMARALI NATIJA OLIISHNING QIZIQARLI YONDASHUVLARI.** *Scientific Impulse*, 2(19), 108-110
12. Artikova, N. (2022). **THE IMPORTANCE OF PIRLS RESEARCH IN INCREASING THE READING LITERACY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS.** *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 6(6), 91-98.
13. Jumanova, F. U., & Artikova, N. S. (2021). **Personality development and activity (communication), their management as an educational pedagogical problem.** *Academic research in educational sciences*, 2(4), 81-88.
14. Artikova, N. (2022). **THE IMPORTANCE OF PIRLS RESEARCH IN INCREASING THE READING LITERACY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS.** *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 6(6), 91-98.
15. Artikova, N. (2022). **THE IMPORTANCE OF PIRLS RESEARCH IN INCREASING THE READING LITERACY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS.** *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 6(6), 91-98.
16. qizi, D. G. B. ., Darxonova Gulmira Burxon qizi, Yakubova Intizor Zafarovna, & Shuxratovna, A. N. . (2024). **O'YINNING PEDAGOGIK JARAYONDA TUTGAN O'RNI.** *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 3(4), 125–128. Retrieved from <https://jsrt.innovascience.uz/index.php/jsrt/article/view/501>
17. Isroilova Sevinch Aqilbek qizi, & Artikova Nargiz Shuxratovna. (2024). **BOSHLANG'ICH TA'LIMDA CHET TILLARINI O'QITISHNING AHAMIYATI VA SAMARALI NATIJA OLIISHNING QIZIQARLI YONDASHUVLARI.** *Scientific Impulse*, 2(19), 108–110. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/15153>

18. Shuxratovna, A. N. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMGA QO'YILADIGAN DAVLAT TALABLARI. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 7(3), 116-118.

19. Raximboyeva Gulsanam Gulmirza Qizi, & Artikova Nargiz Shuxratovna (2024). SU'NIY INTELLEKT: FOYDALIMI YOKI ZARARLI ?. Science and innovation, 3 (Special Issue 18), 691-693. doi: 10.5281/zenodo.10806277

20. G'ulomjonova, D., & Artikova, N. (2023). BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING ZAMONAVIY METODIKASI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 112-117.

21. Shuxratovna, A. N. (2022). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTUR TIZIMINI RIVOJLANTIRISH. Scientific Impulse, 1(4), 1592-1594.